

Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών

Τόμ. 16 (2009)



Έπαινος Οδυσσέα Λαμψίδα

Απόστολος Καρπόζηλος

doi: [10.12681/deltiokms.301](https://doi.org/10.12681/deltiokms.301)

Copyright © 2015, Απόστολος Καρπόζηλος



Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καρπόζηλος Α. (2009). Έπαινος Οδυσσέα Λαμψίδα. *Δελτίο Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών*, 16, 11–23.
<https://doi.org/10.12681/deltiokms.301>

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΑΡΠΟΖΗΛΟΣ

ΕΠΑΙΝΟΣ ΟΔΥΣΣΕΑ ΛΑΜΨΙΔΗ*

Ἡ σημερινή τελετή ἀποτελεῖ ἕνα σημαντικό σταθμὸ στὴ μακρὰ καὶ καρποφόρα ἐπιστημονικὴ δραστηριότητα τοῦ Ὀδυσσέα Λαμφίδη. Τὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων ἀναγνωρίζει καὶ τιμᾷ τὴ σημαντικὴ του συμβολὴ στὰ γράμματα καὶ τὴ δυναμικὴ καὶ ἀκάματη παρουσία του, ἐπὶ ἑξήντα καὶ πλέον ἔτη, στὴν ἐπιστημονικὴ κοινότητα. Ἡ πρόταση γιὰ τὴν ἀναγόρευσίν του σὲ ἐπίτιμο διδάκτορα ἔγινε ὁμόφωνα δεκτὴ ἀπὸ τὸ Φιλολογικὸ Τμῆμα καθὼς καὶ ἀπὸ τὸ Τμῆμα Ἱστορίας καὶ Ἀρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου μας, στὶς συνεδρίες τους ἀντίστοιχα τῆς 17ης Μαρτίου καὶ 8ης Ἀπριλίου 1998.

Ὁ Ὀδυσσεὺς Λαμφίδης ἀνήκει στὸ χρυσὸ ἐκεῖνο γένος τῆς φυλῆς μας ποῦ μέρα μὲ τὴ μέρα σπανίζει, καθὼς *ῥέων ὁ χρόνος ἀκάθεκτα καὶ αἰεὶ τικινούμενος παρασύρει καὶ παραφέρει πάντα τὰ ἐν γενέσει*. Γόνος τῆς χρυσοῦς ἐκείνης γενεᾶς, ὁ τιμώμενος γεννήθηκε στὴν ἑλληνίδα πόλιν τῆς Τραπεζούντας τὸ 1917, *πόλιν ἀρχαιοτάτην καὶ τῶν γε ἐν τῇ ἐῶα πασῶν ἀρίστην*, καθὰ γράφει ὁ Ἰωάννης Εὐγενικός στὴν *Ἐκφρασιν Τραπεζοῦντος* [Α.Ι., 1955, σ. 25,1-2]¹, ἐνῶ ἡ οἰκογένειά του ἔλκει τὴν καταγωγὴ τῆς ἀπὸ τὰ Κορόξενα τῆς Ἀρδασας τῆς ἐπαρχίας Χαλδίας.

* Ἀναδημοσίευση τῆς εἰσήγησης τοῦ καθηγητῆ Ἀπόστολου Καρπόζηλου, κατὰ τὴν τελετὴ ἀναγόρευσης τοῦ Ὀδυσσέα Λαμφίδη σὲ ἐπίτιμο διδάκτορα τῶν Τμημάτων Φιλολογίας καὶ Ἱστορίας - Ἀρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων, στίς 20 Μαΐου 1998. Βλ. Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων, Φιλοσοφικὴ Σχολή, *Πανηγυρικοὶ Λόγοι*, ἀρ. 52: *Ἀναγόρευση τοῦ βυζαντινολόγου Ὀδυσσέα Λαμφίδη σὲ ἐπίτιμο διδάκτορα Φιλοσοφίας τῶν τμημάτων Φιλολογίας καὶ Ἱστορίας - Ἀρχαιολογίας στίς 20 Μαΐου 1998*, Ἰωάννινα 1998, σσ. 19-32.

1. Τὰ στοιχεῖα τῶν ἔργων σὲ συντομογραφία ἀναγράφονται ἀναλυτικὰ στὴν «Ἐργογραφία Ὀδυσσέα Λαμφίδη 1935-2006», σσ. 81-105.

Ἡ ὀδύσσεια τῆς μικρασιατικῆς καταστροφῆς ἔχει σφραγίσει μὲ ἀνεξιτήλεις μνήμες καὶ βιώματα ἀπαραχάρακτα τὸν Ὀδυσσεά Λαμψίδη. Καθ' ὅλο τὸ βίο του ἡ μελέτη τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τόσο στὸ βυζαντινὸ κῆσμο ὅσο καὶ στὸν ποντιακὸ χῶρο, τὸν συνόδευε. Ἰδιαίτερα, ἡ σπουδὴ τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ Πόντου ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο βασικοὺς στόχους καὶ ἄξιοις τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ ἐρευνητικῆς του πορείας. Ἀδιάκοπα ἔντονη ἦταν ἡ προσπάθειά του νὰ διασωθοῦν καὶ νὰ ἀναδειχθοῦν, μόνο μὲ τὴ γραφίδα καὶ τὸ λόγο πλέον, ὅλα ὅσα ἡ βία τοῦ πολέμου καὶ τῶν διεθνῶν συνθηκῶν εἶχαν ἀποσπάσει καὶ ἐκριζώσει ἀπὸ τὴ γενέτειρά του γῆ : καὶ ἦταν ἡ γλῶσσα, ἡ ἱστορία καὶ ὁ πολιτισμὸς, ἀδιάσειστα στοιχεῖα ποὺ μαρτυροῦσαν τὴ διαρκῆ παρουσία τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ μέσου τῶν αἰῶνων στὸν Πόντο καὶ στὴν εὐρύτερη περιοχὴ τῶν παραλίων τῆς Μαύρης Θάλασσας. Καὶ ὁ Ὀδυσσεὺς Λαμψίδης γινώριζε ἐπακριβῶς αὐτὰ ποὺ τὰ λόγια κείμενα διασώζουν καὶ μᾶς ἐκιδιδάσκουν, ὅτι ὁ λόγος τῆς ἱστορίας ἀποτελεῖ ἔργμα καρτερώτατον στὸ ρεῦμα τοῦ χρόνου καὶ στὴν ἀκάθεκτη φορὰ του. Ἀκόμα περισσότερο ἦταν στερορὰ πεποίθηση τοῦ Ὀδυσσεά Λαμψίδη, ὅτι στὶς σημερινὲς περιστάσεις εἶναι ἐπιτακτικότερη ἀνάγκη ὁ λόγος τῆς ἱστορίας νὰ μὴ μένει ἀνερευνητὸς καὶ νὰ μὴ καλύπτεται ἀπὸ τὴ λήθη. Γιατί, ὅταν τὸ παρελθὸν παραμένει μακριὰ ἀπὸ τὸ ζῆλο τῆς μελέτης καὶ τῆς ἔρευνας, τότε ἀκόμα καὶ τὰ μέγιστα τῶν ἔργων τοῦ πρόσφατου καὶ τοῦ ἀπώτερου παρελθόντος, νομοτελειακά, καλύπτονται ἀπὸ τὸ ἀδυσώπητο ἔρεβος τῆς σιωπῆς καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐπιβιώσουν καὶ νὰ διασωθοῦν στὴ συλλογικὴ μνήμη ἑνὸς λαοῦ, ἑνὸς ἔθνους.

Μὲ αὐτὲς τὶς σκέψεις καὶ διαπιστώσεις καὶ μὲ αὐτὰ τὰ πορίσματα ὁ Ὀδυσσεὺς Λαμψίδης ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ἀσχολήθηκε μὲ τὴν ποντιακὴν περιοχὴ. Σὲ μικρὰ καὶ μεγαλύτερα δημοσιεύματα μελέτησε τὸ λόγο «*εἰς Τραπεζοῦντα*» τοῦ μεγάλου βυζαντινοῦ λογίου, Τραπεζοῦντιου τὴν καταγωγὴ, Βησσαρίωνα [Α.Ι, 1935, 1955] καὶ τὰ ἔγγραφα τῆς μονῆς Βαζελῶνος τοῦ Πόντου [Α.Ι, 1935, 1936, 1937] στὴν ἔκδοση Th. Ouspensky - V. Bénéchévitch (*Actes de Vazelon*, Leningrad 1927). Τὰ πρῶτα του μελετήματα ἀποτελοῦσαν σχόλια γιὰ τὴν ἱστορία τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν (1204-1461) καὶ τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτο στὸν Πόντο, τὴν ποντιακὴν διάλεκτο [Α.Ι, 1935, 1936, 1937, 1938].

Πρὶν προχωρήσω στὴ μνημόνευση τῶν μελετῶν τοῦ τιμωμένου καὶ στὸ διαχωρισμὸ τους – ὅπως τὶς διαχώρισε ὁ ἴδιος – σὲ ποντιακὰ καὶ βυζαντινά, ὀφείλω μὲ ἐπεξηγηματικὴ παρατήρηση:

Ἡ ποντιακή περιοχή στο διάστημα 325-1204 είναι ὁ βυζαντινὸς Πόντος, πού ἀπὸ τὸ 1204 ἕως τὸ 1461, ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸ βυζαντινὸ κράτος, ἀποτελεῖ τὸ μεσαιωνικὸ Πόντο, τὸ κράτος τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν. Ὡστόσο, κάθε μελέτη καὶ δημοσίευμα τοῦ Ὀδυσσεᾶ Λαμψίδη, πού σχετίζεται ἄμεσα ἢ ἕμμεσα μὲ τὴν ποντιακή περιοχή στο διάστημα 325-1204, κατατάσσεται στὰ ποντιακὰ δημοσιεύματα, ἐνῶ τὰ ἄλλα συναριθμοῦνται στὰ βυζαντινά. Ὁ Ὀδυσσεᾶς Λαμψίδης παρᾶλληλα μελέτησε, ἐρεῦνησε, σχολίασε καί, τέλος, παρουσίασε δημοσιεύματα καὶ γιὰ τὶς δύο αὐτὲς κατηγορίες.

Ὁ τιμώμενος φοίτησε στὴν ἀρχή, ἕνα χρόνο, στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μονάχου καί, στὴ συνέχεια, στὴν ἴδια Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, ἀπὸ ὅπου πῆρε τὸ πτυχίον του ἀμέσως μετὰ τὴν ἐπιστροφή του ἀπὸ τὸ Ἀλβανικὸ μέτωπο τὸ 1941. Τὸ 1948 ἀνακηρύχθηκε ἀριστοβάθμιος διδάκτωρ τοῦ ἴδιου ἰδρύματος μὲ τὴν ἐπὶ διδακτορία διατριβή του *Ἡ ποινὴ τῆς τυφλώσεως παρὰ Βυζαντινοῖς* (Ἀθήναι 1949, 76σ.) [Β.ΙΙ, 1949]. Ἡ πολυσέλιδη αὐτὴ διατριβὴ του μαρτυρεῖ ὅτι ἀπὸ πολὺ ἔνωρίς στράφηκε ταυτόχρονα στὴ μελέτη τοῦ Βυζαντίου καὶ τοῦ ποντιακοῦ χώρου. Ἐτσι δημοσιεῖ στὸ περιώνυμο περιοδικὸ *Byzantinische Zeitschrift* [Α.Ι, 1935, 1936, 1938] ὅπως καὶ σὲ ἑλληνικὰ περιοδικὰ (*Ἑλληνικά* [Α.Ι, 1935], *ΕΕΒΣ* [Α.Ι, 1937, 1941, 1948, 1949] καὶ *Ποντιακὰ Φύλλα* [Α.Ι, 1936, 1937]) μελετήματα καὶ γιὰ τὸ βυζαντινὸ κόσμον καὶ γιὰ τὴν ποντιακή περιοχή. Τὸ ἴδιο παρατηρεῖται καὶ σὲ ὅλη τὴ μετέπειτα ἐπιστημονικὴ του δράση.

Ἀπὸ τὸ 1938 στρατεύεται ὡς ἔφεδρος ἀξιωματικὸς τοῦ ἱππικοῦ καὶ συμμετέχει στὸν πόλεμον τῆς Ἀλβανίας. Ὡστόσο, ἀκόμα καὶ στοὺς χαλεποὺς ἐκείνους χρόνους μετὰ τὸ 1941, ὁ Ὀδυσσεᾶς Λαμψίδης συνέχισε τὴν ἐπιστημονικὴν του ἔρευνα. Διατήρησε μιὰ ἀνθρώπινη σχέση καὶ ἐπαφὴ μὲ τὸν καθηγητὴ του Κ. Ἄμαντο καὶ ἐπιστημονικὴ συνεργασία μὲ τὸν ἐπίσης καθηγητὴ του Φαίδωνα Κουκουλέ. Τότε δημοσίευσε στὴν *ΕΕΒΣ* [Β.Ι, 1948] τὴ μελέτη του γιὰ τοὺς ἀνώνυμους λιβέλλους καὶ τὴν ἔρευνά του γιὰ τὴν χρησιμοποίησιν τοῦ κειμένου τῆς Χρονογραφίας τοῦ Μιχαὴλ Ψελλοῦ ἀπὸ τὸ βυζαντινὸ χρονογράφο τοῦ 12ου αἰ. Ἰωάννη Ζωναρᾶ [Β.Ι, 1949]. Ταυτόχρονα ὑπηρέτησε ὡς φιλόλογος στὴν ἰδιωτικὴ μέση ἐκπαίδευση (Πρότυπον Λύκειον Ἀθηνῶν Μπερζάν καὶ ὕστερα Ἀ. Μωραΐτη καί, τὰ τελευταῖα 25 χρόνια τῆς ἐκπαιδευτικῆς του δραστηριότητος, στὸ Ἑλληνικὸ Γυμνάσιον τῆς Γερμανικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν).

Χωρὶς νὰ ἀναφερθῶ περισσότερον στὶς δύσκολες συνθήκες κάτω ἀπὸ

τίς όποίες γράφτηκαν οί μελέτες στά χρόνια έως τό 1950 παραθέτω μιá ένδιαφέρουσα μαρτυρία. Προέρχεται από τόν παλαιό του μαθητή στή Σχολή Μπερζάν, σήμερα καθηγητή τής Βυζαντινής Ιστορίας στό Πανεπιστήμιο Ἀθηνών, κ. Ν. Οίκονομίδη, ό όποίος θυμάται τά έξηξ χαρακτηριστικά από εκείνη τήν περίοδο :

Θυμοῦμαι μέ συγκίνηση... ἔναν ἔφεδρο ἀνθυπολοχαγό τοῦ Ἰππικοῦ, καθηγητή φιλόλογο, πού μέ πάθος καί χιοῦμορ προσπαθοῦσε νά εἰσαγάγει τοὺς γυμνασιόπαιδες-μαθητές του στά μυστικά τῆς ἱστορίας καί τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γραμματείας. Τότε μόλις εἶχε δημοσιευθεῖ ἡ διδακτορικὴ διατριβή του κι οἱ μαθητές ἀποροῦσαν πῶς προφθαίνει καί δουλεῦει τόσες πολλές ὥρες, καί γράφει καί βιβλία γιὰ τὴν ποιητὴ τῆς τύφλωσης στὸ Βυζάντιο...²

Τό συγγραφικό ἔργο τοῦ Ὀδυσσεά Λαμφίδη εἶναι μεγάλο σὲ ἔκταση καί σημαντικότητα. Δὲν ἔχει νόημα νά ἀπαριθμήσω ἐδῶ τοὺς τίτλους τῶν δημοσιευμάτων του πού ὑπερβαίνουν τὰ διακόσια. Θά σταθῶ στά πλέον οὐσιώδη. Φοβᾶμαι, ὥστόσο, μήπως ὁ λόγος μου ἀποδειχθῇ ἐλάττων τῆς ὑποθέσεως, ὁ δὲ πάθος μου μείζων τοῦ παρόντος ἐγχειρήματος.

Ἡ βιβλιογραφία τοῦ Χρ. Μυριδῆ («Συμβολὴ εἰς τὴν βιβλιογραφίαν τοῦ Πόντου», ΑΠ 10, 1941) καί αὐτή, πού ὁ μέγας Ρῶσος βυζαντινολόγος Α. Vasiliev («The Empire of Trebizond in History and Literature», Byz 15 [1940-41] 316-317) συντάξεε πρὶν ἀπὸ ἐξήντα περὶπου χρόνια γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ Πόντου, χρησίμευσαν ὡς ὁδηγὸς σὲ ὄσους μελετητές καταπιάνονταν μέ τὴν προσπάθεια συγγραφῆς μιᾶς νεότερης, πληρέστερης καί ἐγκυρότερης, μερικῆς ἢ συνολικῆς, ἱστορίας τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν καί τοῦ κράτους τῆς Τραπεζοῦντας. Ὅμως δὲν εἶχαν προηγηθεῖ συστηματικὲς ἐρευνες γιὰ νὰ προετοιμάσουν τὸ ἔδαφος γιὰ ἕνα τέτοιο ἐγχειρημα. Οἱ πηγὲς γιὰ τὴν ἱστορικὴ αὐτὴ περίοδο ἦταν δύσχορητες, δυσπρόσιτες ἢ καί δημοσιευμένες κατὰ τρόπο πού δὲν ἀνταποκρινόταν στὶς ἀπαιτήσεις τῆς σύγχρονης φιλολογικῆς ἐπιστήμης, ὅπως ὁ ἴδιος τὸ διατύπωσε σὲ ἀνακοίνωσή του τὸ 1961 στὸ 12ο Διεθνὲς Συνέδριο Βυζαντινῶν Σπουδῶν («Où en sommes-nous de l'histoire des Grands Comnènes») [Α.Ι., 1964]. Ὁ Ὀδυσσεάς Λαμφίδης μέ τὸ ἔργο του – σήμερα μποροῦμε νά τὸ ποῦμε –

2. Τιμητικὴ ἐκδήλωση (12.5.1988) γιὰ τὸν Ὀδυσσεά Λαμφίδη, ἔκδοση Συλλόγου Ποντίων «Ἀργοναῦται-Κομνηνοί», Ἀθήνα 1988, σ. 15.

κάλυψε σέ ένα μεγάλο ποσοστό τὸ κενὸ αὐτὸ ἐκδίδοντας καὶ σχολιάζοντας τὶς βασικότερες πηγές γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ κράτους τῆς Τραπεζούντας. Πρὶν ἂν' ὅλα, μὲ βάση τὸ μοναδικὸ κώδικα δημοσίευσε σὲ κριτικὴ ἔκδοσι καὶ σχολίασε [Α.Π., 1958, 128σ.] τὸ Χρονικὸ τοῦ πρωτοσεβαστοῦ καὶ πρωτονοτάριου Μιχαὴλ τοῦ Πανάρετου (*Περὶ τῶν τῆς Τραπεζούντος βασιλέων, τῶν μεγάλων Κομνηνῶν, ὅπως καὶ πότε καὶ πόσον ἕκαστος ἐβασίλευσεν*), ποῦ ἀποτελεῖ μέχρι καὶ σήμερα τὴν κυριότερη διασωζόμενη πηγὴ γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ κράτους τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν.

Ἄπο τὸ χρονικὸ τοῦτο ἃς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ ἀναγνώσω λίγες σειρές, στὶς ὁποῖες ὁ χρονογράφος μνημονεύει τὴν ἐπίσκεψι τοῦ Ἀλεξίου Γ' στὴ μονὴ τῆς Παναγίας τῆς Σουμελᾶς τὸ Μάιο τοῦ 1361 καὶ μετὰ δύο ἔτη, τὸ 1363, τὴν ἐπίσκεψί του στὴν Κωνσταντινούπολι, μὲ μέλη Τραπεζουνακτικῆς ἀποστολῆς, προκειμένου νὰ συνάψουν μετὰ τῶν βασιλευνόντων οἰκῶν, τῶν Κομνηνῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων, ἐπικείμενες ἀγχιστεῖες :

(73,7-13) *Μηνὶ Μαΐω ε', ἡμέρα δ', ἰνδικτιῶνος ιδ', τοῦ ζωξθ' ἔτους, ὥρα ε', ἐγένετο ἐκλειψις ἡλίου, οἷα οὐκ ἐγένετο ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ, ὥστε ἐφάνησαν καὶ ἀστέρες ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐκράτησεν ὥραν α' ἡμισίαι. Ὁ δὲ βασιλεὺς κῆρ Ἀλέξιος καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, ἡ κυρὰ Εἰρήνη, καὶ τινες τῶν ἀρχόντων, κἀγὼ σὺν αὐτοῖς, εὐρέθημεν κατὰ σγκαϊρίαν ἐν τῇ κατὰ τὴν Ματζοῦκαν μονῇ τῆς Σουμελᾶς, ποιήσαντες δεήσεις πολλὰς καὶ παρακλήσεις.*

(74,24-75,7) *Μηνὶ Ἀπριλίω, ἰνδικτιῶνος α', τοῦ ζωσα' ἔτους, ἀπήλθαμεν μετὰ τοῦ βασιλικοῦ κατέρου εἰς τὴν μεγάλην Πόλιν, ὃ τε μέγας λογοθέτης κῆρ Γεώργιος ὁ Σχολάρις καὶ ὁ πρωτοσεβαστὸς καὶ πρωτονοτάρης Μιχαὴλ ὁ Πανάρετος, ὃ ταῦτα γράφων, καὶ προσεκυνήσαμεν προσκυνήσεις φοβεράς· εἶδαμεν καὶ τὸν βασιλέα κῆρ Ἰωάννην τὸν Παλαιολόγον καὶ τὸν βασιλέα κῆρ Ἰωάσαφ μοναχὸν τὸν Καντακουζηνόν, τὸν πατριάρχην κῆρ Κάλλιστον καὶ τὰς δεσποίνας καὶ τοὺς υἱοὺς τοῦ βασιλέως καὶ αὐτὸν δὴ τὸν καπετάνον καὶ ποτεστήτην τῶν ἐν τῷ Γαλατᾷ Γενουϊτῶν Λεονάρδο Τεμουντάτο ὅτε ἐποιήσαμεν τὴν συμφωνίαν τῆς συμπεθερείας, ἵνα λάβῃ ὁ τοῦ βασιλέως τοῦ Παλαιολόγου ὁ υἱὸς τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως τῆς Τραπεζούντος κῆρ Ἀλεξίου τοῦ μεγάλου Κομνηνοῦ, καὶ ἤλθαμεν μηνὶ Ἰουνίω ε' τῷ αὐτῷ ζωσα' ἔτει, μηνὶ Αὐγούστῳ ιε', νὰ ἐσμιχθῶμεν τὸν αὐτοῦ γαμπρὸν τὸν Χουτλουπέκην, τὸν υἱὸν τοῦ Τουραλῆ, ἀλλὰ μὴ ἐσμιχθέντες διὰ τὸν ἐπεισεσόντα τοῖς Τούρκοις αἰφνίδιον θάνατον, μεθ' ἡμέρας κζ' πάλιν ἐστράφημεν ἐν Τραπεζοῦντι.*

Ἐπί σειρά ἐτῶν ὁ τιμώμενος σήμερα καταπατήσθηκε μὲ ἐκδόσεις κειμένων πού εἶχαν ὡς ἐπίκεντρο τὸν Πόντο. Ταυτόχρονα ἐξέδωσε καὶ σχολίασε πολλοὺς βυζαντινοὺς συγγραφεῖς. Ἀπὸ τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Πόντο δημοσιεύματα τοῦ θὰ ξεχωρίσω τὸ βιβλίο του γιὰ τὸ Βίο καὶ τὰ Ἔργα τοῦ Ἀνδρέα Λιβαδηνοῦ [Α.Π., 1975, 309σ.] καθὼς καὶ τὶς ἐκδόσεις ἔργων γνωστῶν λογίων: Ἰωάννου Εὐγενικοῦ *Ἐκφρασις Τραπεζοῦντος* [Α.Ι., 1955], Βησσαρίωνος *«εἰς Τραπεζοῦντα»* [Α.Ι., 1984] κ.ἄ. Ἡ ἔκδοσι τῶν ἔργων τοῦ Ἀνδρέα Λιβαδηνοῦ, ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ κώδικα 525 τῆς Κρατικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Μονάχου, ἀποτελεῖ σημαντικὴ πηγὴ πληροφοριῶν γιὰ τὴν ἱστορία τῆς αὐτοκρατορίας τῆς Τραπεζοῦντας μὲ βάση τὶς αὐτοβιογραφικὲς καταγραφὲς τοῦ ἴδιου τοῦ Λιβαδηνοῦ στὴν *Περιηγητικὴ Ἱστορία* του. Ἀπὸ αὐτὴν ἀντλῶ ἓνα χαρακτηριστικὸ χωρίο, στὸ ὁποῖο περιγράφονται οἱ πρῶτες του ἐντυπώσεις μετὰ τὴν ἀφιξὴ του στὴν πόλιν τῆς Τραπεζοῦντας. Ἡ γεωγραφικὴ θέση τῆς πόλης φαίνεται νὰ τὸν κατέπληξε μὲ τὸ ἐπιβλητικὸ τεῖχος πού τὴν περιέζωνε κατὰ μῆκος τῆς θάλασσας, μὲ τὸ φυσικὸ τῆς πλοῦτο καὶ τὴ βλάστησι, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἐμπορικὴ κίνησι πού ἀντίκρισε, ὅταν ἀποβιβάσθηκε ἀπὸ τὸ καράβι πού τὸν ἔφερε ἐκεῖ:

(61,12-27) *Καὶ ἡ πόλις θέσεως ἔτι χρηστῆς· αὕτη γάρ τῶν πρὸς ἔω ἡλίῳ πόλις μάλ' ἀνίσχοντι Κολχικῆ τῶν προποντιδίων ἀμείνων, περιωνύμου τε κλήσεως ἄνωθεν εὐμοιροῦσα πολλῆς ὡς θέσεως εὖ ἔχουσα τε καὶ ὄψεως καὶ τῶν ἐς χρεῖαν πάντων ἀνθρώποις ἅμα καὶ κτήνεσι δαφυλῆς χορηγὸς ἐσάπαν τυγχάνουσα, ὅτι καὶ ἠπειρώταις μὲν ὡς χαλκῆσι τοῖς τεῖχεσιν ἀδρότατον δέος ποιεῖται καὶ θέσει τόπου καὶ εὐρύοις δηλονότι τάφοις καὶ ταῖς ἄλλαις ἐπάλλεσι, τοῖς δέ γε αὐτόχθοσι καὶ ἐπῆλυσι καὶ τοῖς ἐμπόροις εὐχερῆ δαφυλεῖται τὰ ὄνια εὐκρασίας ἀέρων μετέχουσα καὶ ἠδέων ναμάτων κρουνηδὸν ποταμοὺς διπλῆ πελαγίζουσα. Τίς οὐκ οἶδε τοὺς Διονύσους ταύτης καὶ τὰ τούτων ἠδύτατά ναμάτα καὶ τῶν ὑδάτων τὰ διειδέστατα; ὄθεν καὶ βρῦνι μὲν πόαν ὁ χῶρος παντοῖαν, κομᾶ δὲ μυρῖοις εὐανθέσι τοῖς ἄνθεσι καὶ καρποῖς ἐπιβρίθει καὶ ταῖς ἐναλλαγαῖς τῶν ἀνθέων δαφυλῶς ὠραῖζεται, εἶτα καὶ παρ' ἠόσιν ὑπταῖς μάλα στεφανοῦται ψαμμώδεσι.*

Παράλληλα μὲ τὴν ἔκδοσι πηγῶν τῆς θύραθεν γραμματείας, ὁ Ὅδυσσεάς Λαμφιδῆς θεώρησε – καὶ πολὺ δικαιολογημένα – ὅτι πολὺτιμες πληροφορίες γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ Πόντου μποροῦσαν νὰ ἀντληθοῦν καὶ ἀπὸ ἀγιολογικὰ κείμενα. Συνακόλουθα, ἐξέδωσε καὶ σχολίασε μιὰ σειρά ἀπὸ

ἀνέκδοτα κείμενα, ὅπως : Τὸ μαρτύριον τοῦ ἁγίου Εὐγενίου Τραπεζοῦντος [A.I, 1953, A.II, 1984, 164σ.], «Μία παραλλαγή τῆς βιογραφίας ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου» [A.I, 1974], Ὁ ἐκ Πόντου Ὅσιος Νίκων ὁ Μετανοεῖτε [A.II, 1982, 520σ.] κ.ἄ. Σ' αὐτὰ τὰ δημοσιεύματα θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ προσθέσει εἰδικές μελέτες, ὅπως «Ὁ "εἰς Τραπεζοῦντα" λόγος τοῦ Βησσαρίωνος» (κριτική ἔκδοσις) [A.I, 1984], «Ὁ καταληκτικὸς ρυθμὸς τῶν προτάσεων εἰς τὸ ἐγκώμιον Τραπεζοῦντος τοῦ Βησσαρίωνος» [A.I, 1983].

Σημαντικὴ εἶναι ἡ ἔρευνά του γιὰ τὸ βίο τῶν ἰδρυτῶν τῆς μονῆς Σουμελά. Ἐγράφη γι' αὐτὸ τὸ θέμα πολλὲς μελέτες [A.I, 1956, 1966, 1968, 1976, 1985, 1986, 1987]. Σὲ μία μάλιστα, δημοσιευμένη στὸ εἰδικὸ ἀγιολογικὸ περιοδικὸ *Analecta Bollandiana* («Die von Akakios Sabbaites erdichtete Biographie der Gründer des Klosters Panajia Soumela») [A.I, 1986] συνόψισε τὸ πόρισμα τῆς ἔρευνάς του : Τὰ ὀνόματα τῶν μοναχῶν-ἰδρυτῶν τῆς μονῆς ὅπως καὶ τὰ διάφορα ἐπεισόδια τῆς πολιτείας τους εἶναι εἴτε καρποὶ τῆς εὐρηματικότητος τοῦ βιογράφου Ἀκακίου τοῦ Σαββαΐτου εἴτε δάνεια ἀπὸ κείμενα τοῦ βυζαντινοῦ ἀγιολογίου. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀκάκιος, ποὺ γινώριζε τὴν ἐντόπια παραγωγή γιὰ τοὺς ἁγίους ἰδρυτὲς τῆς μονῆς Σουμελά, μὲ ἀφελή εἰλικρίνεια ὁμολογεῖ καὶ γράφει στὴν ἀρχὴ τοῦ βίου :

(φ. 423α) Πολλάκις αἰτηθεὶς ὑπὸ τινων ἀδελφῶν... ἀναπτύξαι με βουλομένων... τὴν τῶν ἁγίων πατέρων δυοῖν ἀνωρύμων, τῶν κειμένων ἔνθεν τοῦ πανιέρου βήματος τοῦ ναοῦ... Θεοτόκου, τοῦ ἰδρυμένου ἐν τῷ ὄρει...

(φ. 423β) Ἐχει δὲ τὸ ὄρος... κλησιν... τοῦ Μελά...

(φ. 424α) ...καὶ ὑπομνήσαι τοῖς βιάσασιν ὅπως γινώσιν οἱ ἐντυγχάνοντες ὅτι τῆς ὑπὲρ ἐμὲ ἐγχειρήσεως εἰσὶν ταῦτα... εἰδὼς ὅτι μεγάλης εἶναι τοῦτο διανοίας καὶ θείῃ πνεύματι πεφωτισμένης τὸν τοσοῦτοις χρόνοις σεσηγημένους, νῦν δὲ ἐν τοῖς τελευταίοις ποιήσασθαι τὴν ἐξηγήσιν καὶ μῆτε τοῦτοις ἐπωνυμίαις προσηῖν μῆτε παλαιοῖς διπτύχοις ἐναποτιθεμένους τὰ παρ' αὐτῶν, πῶς ἂν τις τοῦτω πολμηρῶς δειχθήσεται προφητικοῦ μὲν ἀμέτοχος ὢν πνεύματος, ἐγχειρεῖν ἐκεῖνοις ὡν οὕτω οὔτε ἀρχὴν οὔτε τέλος τεθειμένων... Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ὑπακοὴ ὑπὲρ θυσίαν ἀγαθὴν...

(φ. 424β) τὸ κατὰ δύναμιν ἀκριβώσαντες ὠδέπου διαχαράξωμεν...

Ὁ Ὀδυσσεὺς Λαμψιδῆς ἔγραψε ἐπίσης συνθετικὲς μελέτες γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ κράτους τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν («Ἀπόψεις ἐπὶ τοῦ κράτους

των Μεγάλων Κομνηνών») [A.I, 1961], για την έμπορική σημασία της Τραπεζούντας [A.II, 1963, 42σ.]. Ἀκόμα διερεύνησε ειδικά θέματα, όπως τὴ σημασία τοῦ ὀνόματος-τίτλου «Μέγας Κομνηνός» [A.I, 1967], τὴν πολιτικὴ διαμάχη ποὺ ἐνέσκηψε ἀνάμεσα στὴν αὐτοκρατορία τῆς Νικαίας καὶ τοῦ κράτους τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν μετὰ τὴν ἄλωση τῆς Βασιλεύουσας πόλης τὸ 1204 [A.I, 1976], τὶς συνθήκες ὑπὸ τις ὁποῖες ἡ Τραπεζούντα καταλήφθηκε ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὸ 1461 [A.I, 1952], πῶς τὸ Βυζαντινὸ κράτος εἶδε τὸ κράτος τῶν Μεγάλων Κομνηνῶν [A.I, 1990-91] κ.ἄ. παρεμφερῆ.

Στὶς ἔρευνες τοῦ Ὀδυσσεᾶ Λαμφίδη στηρίζονται σήμερα νεότεροι μελετητές, ὅπως ὁ Émile Janssens (*Trebizonde en Colchide*, 1969), ὁ A. Bryer στὶς πολυπληθεῖς μελέτες του γιὰ τὸν ποντιακὸ χῶρο καθὼς καὶ ὁ S. P. Karpon στὶς μελέτες του μετὰ τὸ 1976 (βλ. τὸ πρόσφατο βιβλίο S. P. Karpon, *L'impero di Trebisonda, Venezia, Genova e Roma (1204-1461)*, Roma 1986).

Ὁ Ὀδυσσεὺς Λαμφίδης, στὰ ἐξήντα καὶ περισσότερα χρόνια τῆς ἐπιστημονικῆς του ἔρευνας καὶ μελέτης τοῦ βυζαντινοῦ κόσμου, μελέτησε καὶ δημοσίευσε σὲ πάρα πολλὰ ἄρθρα συγγραφεῖς καὶ ἔργα τῆς βυζαντινῆς γραμματείας. Ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ ἀναφέρω μόνο μερικά: Σχολίασε τὸν ὡς *Δελφικὸν φερόμενον χρῆσιμὸν* πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰουλιανὸ [B.I, 1957]· διερεύνησε τὴν “ἀκουστικὴ” μετρικὴ τοῦ δεκαπεντασυλλάβου καὶ τοῦ ἱαμβικοῦ τριμέτρου [B.I, 1967, 1971, 1972]· ἐξέδωσε ἀνέκδοτα κείμενα γιὰ τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Καλυβίτη [B.I, 1964, 1966], ἀνέκδοτα ἕμνογραφικὰ ἔργα Ἰωάννου Εὐγενικοῦ [B.I, 1964], ἀνέκδοτες ψυχωφελεῖς διηγήσεις [B.I, 1968]· δημοσίευσε σχόλιο στὸ βίβιο τοῦ ἁγίου Θεοκλήτου [B.I, 1990]· κατέγραψε ἀπὸ Σαμακὸ κώδικα τὶς ἀναγνώσεις ποὺ περιέχονται στὰ αὐτοκρατορικὰ ἔγγραφα γιὰ τὴ Νέα Μονὴ Χίου [B.I, 1964]· σχολίασε καὶ πάλι τὸ ἐπώνυμο Ἀκομινᾶτος [B.I, 1971]· παρουσίασε παραστάσεις ἀρχαίων φιλοσόφων σὲ ναοὺς [B.I, 1973]· ἐξέδωσε ἀνέκδοτα βυζαντινὰ κείμενα τῆς θύραθεν γραμματείας (Μ. Φιλῆ [B.I, 1973], βυζαντινὰ σχηματικά ποιήματα μὲ ὑφαντοὺς στίχους [B.I, 1982])· ἔγραψε γιὰ τὴν ἔκφραση γνώμης στὸ Βυζάντιο [B.I, 1993]· γιὰ τὰ χροφ τῆς Σάμου [B.I, 1960]· γιὰ ἓνα χροφ τῆς Ἀνδρου [B.I, 1989]· γιὰ τὰ χροφ τῆς Χρονικῆς Σύνοψης τοῦ Κωνσταντίνου Μανασσῆ [B.I, 1959-1992 καὶ B.II, 1996, σσ. LXXVI-XCVIII] κ.ἄ. Ἀξιοσημείωτο, τέλος, εἶναι τὸ μελέτημα γιὰ τὸ Γεώργιο Παλαιολόγο τὸ μεγάλο ἑταιριάρχῃ [B.I, 1970], ὅπου παρουσιάζεται ὁ ἄγνωστος βυζαντινὸς συγγραφέας δύο μονωδιῶν καὶ ἑνὸς ἐπιγράμματος γιὰ τὴ μούσα Καλλιόπη, ὁ Λέων Μέγιστος [B.I, 1997].

Υπό την ιδιότητα του διευθυντή και εκδότη του περιοδικού *Ἀρχαίον Πόντου* επιμελήθηκε επίσης την έκδοση τῶν πρακτικῶν τοῦ Συμποσίου Βυζαντινῶν Σπουδῶν γιὰ τὴ Μαύρη Θάλασσα, ποὺ πραγματοποιήθηκε στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μπίρμινγχαμ τὸ 1979 (ΑΠ 35, 1979).

Ἐπὶ σειρά ἐτῶν ὁ Ὀδυσσεὺς Λαμψίδης ἀσχολήθηκε συστηματικὰ καὶ μὲ κείμενα τῶν βυζαντινῶν χρονογράφων. Μνημονεύσαμε τὸ ἄρθρο του γιὰ τὸν Ἰωάννη Ζωναρᾶ, τὸ χρονογράφο τοῦ 12ου αἰ., ποὺ ἀντλήσε ὕλικὸ ἀπὸ τὴ χρονογραφία τοῦ *ὑπάτου τῶν φιλοσόφων καὶ πολυίστορος* Μιχαὴλ Ψελλοῦ. Τὸ ἄρθρο, ἐπαυξημένον καὶ μὲ εἰσαγωγή, δημοσιεύθηκε καὶ αὐτοτελῶς [B.II, 1951, 36σ.].

Ἡ ἀσχολία του μὲ τοὺς βυζαντινοὺς ἱστορικοὺς καὶ χρονογράφους συγγραφεῖς πολλὰς φορὰς τὸν ὀδήγησε στὸ πρόβλημα τῆς Ἀνώνυμης Βυζαντινῆς Χρονογραφίας, ὅπως τὸ σημειώνει τελευταῖα στὴν κριτικὴ έκδοση τῆς Χρονικῆς Σύνοψης τοῦ Κωνσταντίνου Μανασσῆ (Εἰσαγωγή, σ. XLVI). Σὲ χφ τῆς ABX ποὺ βρῆκε παρεμβάλλονται στὸ κείμενον αὐτοῦ-οἱ στίχοι τῆς ΧΣ [B.I, 1985], γεγονός ποὺ φανερῶνει ὅτι ἡ ABX χρησιμοποίησε τὴ ΧΣ καὶ ὄχι ἡ ΧΣ τὴν ABX στὴν παραλλαγή της ἕως τὰ χρόνια τοῦ Κ. Μανασσῆ. Βέβαια δὲν ἔδωσε ἀπάντηση στὸ πρόβλημα καθ' ἑαυτὸ τῆς ABX, ἀλλὰ μὲ τίς μελέτες του [B.I, 1982, 1985] κατευθύνει κατὰ τὴ δική του ἀντίληψη τὴν ἔρευνα πρὸς μία διερεύνηση ὅλων τῶν χφ ποὺ περιέχουν ἀποσπάσματα ἢ μεγαλύτερα τμήματα τῆς ABX, καὶ πρὸς τὴ γενεαλογία τῶν χφ ποὺ τὰ περιέχουν καὶ πρὸς τὰ περιλαμβανόμενα κείμενα. Δίνει μάλιστα καὶ παραδείγματα ἀπὸ χφ, ὅπου εἶναι καταγραμμένα μεγάλα τμήματα τῆς ABX.

Τὰ τελευταῖα χρόνια δημοσίευσε στὴ σειρά CFHB δύο μεγάλες, σὲ σημασία καὶ ὄγκο, κριτικὲς ἐκδόσεις: τὴ *Χρονικὴ Ἱστορία* Ἐφραὶμ τοῦ Αἰνίου [B.II, 1990, LX+456σ.] καὶ τὴ *Σύνοψη Χρονικὴ* τοῦ Κωνσταντίνου Μανασσῆ [B.II, 1996, CLIX+358 καὶ 172σ.]. Πρὶν προβεῖ στὴν έκδοση τῶν δύο αὐτῶν ἔργων ἔγραψε σειρά ἄρθρων γύρω ἀπὸ τοὺς κώδικες, τὴ χειρόγραφὴ τους παράδοση, τίς πηγές τῶν χρονογράφων κ. ἄ. (βλ. *Beiträge zum byzantinischen Chronisten Ephraem und zu seiner Chronik* [B.II, 1972, 238σ.], «Classicisme et tendances populaires dans la Chronique d'Ephraem» [B.I, 1977], *Δημοσιεύματα περὶ τὴν Χρονικὴν Σύνοψιν Κωνσταντίνου τοῦ Μανασσῆ* [B.II, 1980, 473σ.]. Μετὰ τὸ 1980 δημοσίευσε σὲ πολλὰ ἄρθρα [B.I, 1980, 1982, 1983, 1984, 1985, 1988, 1992, 1995] τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἔρευνάς του γιὰ τὴν προπαρασκευὴ τῆς κριτικῆς ἐκδόσεως τῆς Χρονικῆς Σύνοψης. Ἐργάστηκε, ὅπως ὁ ἴδιος σημειώνει στὸν Πρόλογο τοῦ βιβλίου του, περισσότερο ἀπὸ σαράντα χρόνια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ τελευταῖα δεκα-

πέντε αφιερώθηκαν στη νέα κριτική έκδοση που μᾶς ἔδωσε. Ὁ μεγάλος ἀριθμὸς τῶν χφφ (105) που παραδίδουν τὴ Χρονικὴ Σύνοψη δυσχέρανε τρομερὰ τὴν κριτικὴ ἐπεξεργασία τοῦ κειμένου. Ἡ διαδικασία τῆς ἀντιβολῆς τῶν χφφ καὶ τοῦ ὀβελισμοῦ τῶν ὑποδεέστερων γραφῶν ἀπὸ τὴν κριτικὴν έκδοση ἀπαιτοῦσε χρόνον, ὑπομονὴν καὶ ἐπιμονήν. Τοῦτο τὸ μαρτυρεῖ, ἄλλωστε, τὸ κριτικὸ ὑπόμνημα καὶ τὸ ὑπόμνημα πηγῶν τῆς νέας ἐκδόσεως.

Μὲ βάση τὴ χειρόγραφη παράδοση ὁ Ὀδυσσεὺς Λαμψίδης ἐξέδωσε καὶ τὸ πλήρες κείμενο ἐνὸς γνωστοῦ ρητορικοῦ ἔργου τοῦ Κ. Μανασσῆ (*Ἐκφρασις γῆς*) [B.I, 1991], ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἓνα μεγάλο ἀπόσπασμα ἦταν ἀνεύρετο μέχρι τὴν ἐκδόσιν του.

Ὡς ἀκροτελεύτιο στὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνά του ἀναφέρω ὅτι ὁ Ὀδυσσεὺς Λαμψίδης ἦταν συνεργάτης τοῦ κωδικολογικοῦ περιοδικοῦ *Scriptorium* (γιά τὴ βιβλιογραφία δημοσιευμάτων ἑλληνικῶν περιοδικῶν ἐκδόσεων σχετιζομένων μὲ τὴν κωδικολογία) ἀπὸ τὸ 1958 ἕως τὸ 1980 [βλ. Ε. στο τέλος], καὶ συνεργάτης (γιά βυζαντινὰ καὶ ποντιακὰ λήμματα) στὴν ἐγκυκλοπαίδεια Πάπυρος-Λαζοῦς 1960-1967 [Δ].

Ἀπὸ τίς πολυάριθμες παρουσιάσεις βιβλίων καὶ βιβλιοκρισίες που δημοσίευσε στὸ *Ἀρχεῖον Πόντου* καὶ σὲ ἄλλα περιοδικὰ ἀναφέρω: Φ. Κουκουλέ, *Βυζαντινῶν Βίος καὶ Πολιτισμός* [Γ, 1950], Fr. Masai, *Pléthon et le Platonisme de Mistra* [Γ, 1956], M. Richard, *Répertoire* [Γ, 1958], Fr. Halkin, *Bibliotheca Hagiographica Graeca* [Γ, 1958], Paul Moraux, «Manuscripts de Trébizonde» [Γ, 1966], D. Talbot Rice, *The Church of Haghia Sophia at Trebizond* [Γ, 1968], Peter Schreiner, «Studien zu den Βραχέα Χρονικά» [Γ, 1968], Émile Janssens, *Trébizonde en Colchide* [Γ, 1970], G. Bratianu, *La mer Noire* [Γ, 1972], Sergej P. Karpov, *L'impero di Trebisonda* [Γ, 1987], «Eine Sprachlehre von der Hohen Pforte» [Γ, 1991], Charles de Scherzer, *Σμύρνη* [Γ, 1995-96].

Γιὰ τὸ ἔργο του ὡς ἐκδότη τοῦ περιοδικοῦ *Ἀρχεῖον Πόντου*, τὸ ὁποῖο διήρθε ἀπὸ τὸ 1952 ἕως τὸ 1991 καὶ τὸ ἀνέδειξε διεθνῶς ὡς τὸ ἐγκυρότερο ἐπιστημονικὸ ὄργανο στὴ μελέτη τῆς ἱστορίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἑλληνικοῦ Πόντου, γιά τίς δραστηριότητές του ὡς προέδρου τῆς Ἐπιτροπῆς Ποντιακῶν Μελετῶν (ἀπὸ τὸ 1961 ἕως τὸ 1990) ὅπως καὶ γιά τὰ βιβλία καὶ τὰ ἄρθρα του γύρω ἀπὸ τὴ νεότερη ἱστορία τοῦ Πόντου, καὶ ἰδίως τοῦ 19ου καὶ τῶν ἀρχῶν τοῦ αἰῶνα μας ἕως καὶ τὸν ξεριζωμὸ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὸ 1922, δὲ θὰ κάνω ἰδιαίτερο λόγο σεβόμενος τὰ χρονικὰ περιθώρια τῆς ὀμιλίας μου. Ἡ προσφορά του εἶναι μεγάλη καὶ ἐξίσου σημαντικὴ μὲ ἐκείνη τοῦ βυζαντινολόγου ἐρευνητῆ. Θὰ ἀναφερθῶ μόνο

ἐπιλεκτικά σὲ μερικοὺς τίτλους βιβλίων ποὺ καλύπτουν ἓνα εὐρὺ φάσμα ἐνδιαφερόντων: *Οἱ Ἕλληνες τοῦ Πόντου ὑπὸ τοὺς Τούρκους (1461-1922)*. *Α΄ Πολιτικὴ Ἱστορία* [Α.Π, 1957, 96σ.]. *Γύρω στὸ Ποντιακὸ Θέατρο*. *Ὑπόσταση καὶ Ἱστορία του* [Α.Π, 1978, 231σ.]. *Μελωδία δημοδῶν ἀσμάτων καὶ χορῶν τῶν Ἑλλήνων Ποντίων* [Α.Π, 1977, 261σ.]. *Κωνσταντίνου Θεοτόκη, Ἀνέκδοτα κείμενα γιὰ τὸν Πόντο* [Α.Π, 1996, 123σ.].

Ἄξιολογώντας τὸ ἔργο τοῦ Ὀδυσσεᾶ Λαμψίδη ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τὸ 1979 τοῦ ἀπένευε ἀργυροῦν μετάλλιον γιὰ τὸ ἐπιστημονικὸ τοῦ ἔργο γιὰ τὸ Βυζάντιο καὶ γιὰ τὴν ποντιακὴ περιοχὴ.

Ὁ Ὀδυσσεᾶς Λαμψίδης, τώρα στὴν τρίτη ἡλικία, συνεχίζει νὰ ἐργάζεται ἐπιστημονικὰ καὶ νὰ ἐκπλήσσει μὲ τὴν εὐρηματικότητά του τοὺς ὁμοτέχους του. Τὸ τελευταῖο τοῦ ἔργο φέρει τὸν τίτλο *Συμβολὴ στὴ δημογραφία τῶν Ἑλλήνων τῆς ἑνορίας Ὑπαπαντῆς τῆς Τραπεζούντας (1920-1923)* [Α.Π, 1997, 251σ.]. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἔκδοση τῶν κατάστιχων τῆς ἑνορίας Ὑπαπαντῆς τῆς Τραπεζούντας, ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὴν πρώτη συστηματικὴ δημογραφικὴ μελέτη τοῦ τραπεζουντιακοῦ χώρου. Διότι στὰ κατάστιχα τῆς ἔκδοσης συμπεριλαμβάνονται μοναδικὰ δημογραφικὰ στοιχεῖα ποὺ κατέγραψε ὁ πατέρας τοῦ τιμωμένου, ὁ Ἀχιλλέας Λαμτζίδης, δύο ἔως τρία χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν τραγικὴ ἀποχώρηση τῶν Ἑλλήνων ἀπὸ τὸν Πόντο, ὑπὸ τὴν ιδιότητά του ὡς μοναχάρι, δηλαδὴ ἀντιπροσώπου τῶν Ἑλλήνων χριστιανῶν στὴν τουρκικὴ διοίκηση. Τὸ πῶς τὰ κατάστιχα αὐτὰ διασώθηκαν ἀποτελεῖ, βέβαια, μιὰ ἄλλη ἱστορία, ἀν ἀναλογιστεῖ κανεὶς τὶς συνθήκες ὑπὸ τίς ὁποῖες ἐγίνε ἡ ἔξοδος τοῦ 1922-1923, τὸ τί πῆρε μαζί του κανεὶς, τί ἀναγκάστηκε νὰ ἀφήσει πίσω καὶ τί διαφύλαξε ὡς κόρη ὀφθαλμοῦ. Ἡ ἔκδοση τῶν κατάστιχων παρέχει πολὺτιμες πληροφορίες γιὰ τὴν κινητὴ καὶ ἀκίνητη περιουσία τῶν κατοίκων τῆς ἑνορίας Ὑπαπαντῆς, τὰ ἐπαγγέλματα ποὺ ἀσκοῦσαν τὰ μέλη τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος καί, συνεπῶς, τὴν οἰκονομικὴ δυναμικότητα ποὺ ἀντιπροσώπευαν ἐκεῖ στὶς παραμονὲς τοῦ ξεριζωμοῦ. Ὁ Ὀδυσσεᾶς Λαμψίδης ἐλπίζει σύντομα νὰ ὁλοκληρώσει μιὰ παρόμοια ἔρευνα γιὰ τὴν ἀνθρωπογεωγραφία τοῦ Πόντου καὶ νὰ φέρει εἰς πέρας τὴ συγγραφὴ μιᾶς ἱστορίας τοῦ Πόντου κατὰ τοὺς νεότερους χρόνους.

Ὁ τίτλος τοῦ ἐπίτιμου διδάκτορα δίνεται σὲ ἐξαιρετικὲς περιπτώσεις, σὲ ἐνδειξὴ τιμῆς καὶ ἀναγνώρισης κορυφαίων ἐπιστημόνων καὶ γενικότερα ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ πνεύματος. Ὁ Ὀδυσσεᾶς Λαμψίδης στὶς ἔρευνές του συνεδύασε φιλολογικὲς καὶ ἱστορικὲς μεθόδους μὲ ἐξαιρετικὴ ἐπιτυχία. Ἐρευνῆσε ἑκατοντάδες χφφ, ἐξέδωσε δεκάδες ἀνέκδοτων

κειμένων και αποκατέστησε σε κριτική έκδοση έργα που είχαν παλαιότερα εκδοθεί.

Μέσω τῶν ἐκδόσεων καὶ τῶν ἐρμηνειῶν τῶν βυζαντινῶν κειμένων ποὺ πρότεινε, ξεκαθάρισε σημαντικὰ φιλολογικὰ καὶ ἱστορικὰ προβλήματα. Πέραν τούτου, συνέγραψε διάφορα ἔργα ποὺ ἀναγνωρίστηκαν διεθνῶς. Στὴ *Byzantinische Zeitschrift*, τὸ γνωστὸ ἔγκυρο περιοδικὸ τοῦ κλάδου τῶν βυζαντινολόγων, καταμέτρησα προχείρως περισσότερες ἀπὸ 160 βιβλιογραφικὲς ἀναφορὲς, σημειώματα καὶ σχόλια πάνω στὰ δημοσιεύματα τοῦ τιμωμένου. Ἀπονέμοντας τὸν τίτλο τοῦ ἐπίτιμου διδάκτορα στὸν Ὀδυσσεά Λαμψίδη τὸ Πανεπιστήμιο Ἰωαννίνων τιμᾷ δικαίως τὸν βυζαντινολόγο, τὸν ἐρευνητὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τοῦ Πόντου, τὸν κορυφαῖο ἄνθρωπο τῶν γραμμάτων μὲ τὴν τεράστια ἐπιστημονικὴ καὶ ἐρευνητικὴ προσφορά.



Ὁ Ὀδυσσεὺς Λαμιψίδης μετὰ τὸν εἰσηγητὴ καθηγητὴ Ἀπόστολο Καρπύζηλο.